

Lietuvos
psichologų
sąjunga

Psichologinio įvertinimo organizavimo sveikatos priežiūros sistemoje reglamentas

Psichologinio įvertinimo organizavimo sveikatos priežiūros sistemoje reglamentas

Parengė:

Gražina Gintilienė

Neringa Grigutytė

Vaida Kalpokienė

Aistė Pranckevičienė

Loreta Zajančauskaitė-Staskevičienė

Nida Žemaitienė

Leidinį apsvarstė ir rekomendavo naudoti kaip mokomąją priemonę
aukštųjų mokyklų psichologijos studijų krypties programose

Lietuvos psichologų sąjungos valdyba
(2014 m. sausio 31 d., protokolo nr. 2014/1)

Leidinį recenzavo

doc. dr. Evaldas Kazlauskas (Vilniaus universitetas)

doc. dr. Dalia Nasvytienė (Lietuvos edukologijos universitetas)

Speciali padėka *Vilniaus universiteto Specialiosios psichologijos
laboratorijai* už pagalbą rengiant leidinį spausdinimui

Maketavo *Andrius Orechovas*

ISBN 978-609-95608-0-9

© Lietuvos psichologų sąjunga

Turinys

1. BENDROS NUOSTATOS	4
1.1. Reglamento tikslas	4
1.2. Reglamento paskirtis	5
1.3. Reglamento taikymo sritys	5
1.4. Vartojami terminai	7
2. SVEIKATOS PRIEŽIŪROS SISTEMOJE ATLIEKAMO PSICHOLOGINIO ĮVERTINIMO ETINĖS NUOSTATOS	9
2.1. Teisinė psichologo atsakomybė	9
2.2. Pagrindiniai etiniai psichologinio įvertinimo principai	10
3. MEDICINOS PSICHOLOGO KOMPETENCIJOS ATLIEKANT PSICHOLOGINĮ ĮVERTINIMĄ	17
4. PSICHOLOGINIO ĮVERTINIMO PROCEDŪRA	21
5. MINIMALŪS PSICHOLOGINIO ĮVERTINIMO APLINKOS IR MATERIALIŲJŲ IŠTEKLIŲ REIKALAVIMAI	28
6. PSICHOLOGINIO ĮVERTINIMO DOKUMENTŲ SAUGOJIMO TVARKA	30
SUSIJĘ DOKUMENTAI IR ŠALTINIAI	33
NAUDOTI DOKUMENTAI	36

1. BENDROS NUOSTATOS

1.1. Reglamento tikslas

Reglamento tikslas – pateikti gaires, nusakančias psichologinio įvertinimo organizavimą sveikatos priežiūros sistemos institucijose, aprašyti sveikatos priežiūros institucijose dirbančių medicinos psichologų kompetencijas (žinias, įgūdžius, gebėjimus ir kitas asmenines savybes), reikalingas atliekant psichologinį įvertinimą, aprašyti pagrindinius psichologinio įvertinimo teisinius ir etinius aspektus bei kitus klausimus.

Psichologinio įvertinimo sveikatos priežiūros sistemoje reglamentas (toliau – Reglamentas) parengtas siekiant bent iš dalies užpildyti dokumentų, reglamentuojančių medicinos psichologo veiklą ir funkcijas, spragą ir skatinti profesionalią psichologo veiklą, atitinkančią Europos psichologų asociacijos (European Federation of Psychologists' Associations – EFPA) ir Tarptautinės testų komisijos parengtus gerosios praktikos standartus. Rengdamos pareigybių aprašus, sveikatos priežiūros įstaigos remiasi galiojančiais teisės aktais ir šiuo Reglamentu (patvirtintu Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerijos). Taip pat siekiama suvienodinti sąvokas: vietoj Lietuvoje paplitusio „klinikinio psichologinio vertinimo“ siūloma vartoti „psichologinis įvertinimas sveikatos priežiūros sistemoje“. Psichologinis įvertinimas sveikatos priežiūros sistemoje yra platesnė sąvoka nei klinikinis psichologinis įvertinimas, ji apima psichologinį įvertinimą ir psichikos sveikatos paslaugas teikiančiuose įstaigose (psichikos sveikatos centruose, psichiatrijos ligoninėse), ir kitose sveikatos priežiūros įstaigose (ligoninėse, reabilitacijos įstaigose ir kt.).

1.2. Reglamento paskirtis

Reglamentas skiriamas sveikatos priežiūros institucijoms; klinikinės arba sveikatos psichologijos magistro specializaciją įgijusiems psychologams, einantiems medicinos psichologo pareigas ir teikiantiems psichologinio įvertinimo paslaugas; asmenims ir institucijoms, įsigijusiems testų medžiagą; asmenims, atsakingiems už testų ir kitų įvertinimo metodų parinkimą įvertinimo tikslais; testų administratoriams; tiems, kurie remdamiesi testo rezultatais teikia rekomendacijas.

1.3. Reglamento taikymo sritys

Šis Reglamentas gali būti taikomas sveikatos priežiūros srityse, kuriose atliekamas psichologinis įvertinimas:

1.3.1. Prevencijos tikslu atliekamas gebėjimų, psichikos būklės, asmenybės įvertinimas siekiant padaryti išvadas apie asmens psichikos sveikatą civilinio ginklo įsigijimo, teisės vairuoti transporto priemonę įgijimo ar kitais Lietuvos Respublikos teisės aktų numatytais atvejais, taip pat atliekant įvertinimą atrankai (angl. *screening*). Įvertinimas atliekamas siekiant atsakyti į klausimą, ar vertintos kliento charakteristikos atitinka normą. Prevencijos tikslais įvertinimas dažniausia atliekamas pirminės sveikatos priežiūros įstaigoje. Nesutikdamas su psichologinio įvertinimo išvada klientas turi teisę nustatyta tvarka kreiptis į antrinio ir tretinio lygio sveikatos priežiūros institucijas.

1.3.2. Diagnostikos tikslu psichologinis įvertinimas atliekamas visų lygmenų sveikatos priežiūros sistemos įstaigose. Įvertinamos funkcijos ar charakteristikos, susijusios su simptomais, pirmine diagnoze, patirta žala, įvykus draudžiamajam įvykiui. Psichologo išvadoje atsakoma į psichologinio įvertinimo klausimą, nusakant sutrikimo laipsnį, aprašant nesutrikusias funkcijas, nusakant adaptacijos galimybes ir pateikiant rekomendacijas.

1.3.3. Intervencijos metu psichologinis įvertinimas atliekamas siekiant nustatyti gydymo ir (arba) psichoterapijos veiksmingumą, tikslinant ar keičiant diagnozę. Psichologo išvada

apima funkcijų ir būsenų bei jų kitimo įvertinimą. Kai gydymo ar psichoterapijos efektyvumas vertinamas vykdant gydymo kokybės vadybos uždavinius, psichologas turi pasirinkti konkrečioms pokyčiams vertinti tinkamus instrumentus, siekti, kad įvertinimo išvada būtų vienprasmėškai interpretuojama kitų sričių specialistų.

1.3.4. Reabilitacijos srityje psichologinis įvertinimas atliekamas visų lygmenų sveikatos priežiūros įstaigose. Įvertinamas funkcijų sutrikimo ar atsitaikymo laipsnis, įtaka gyvenimo kokybei, adaptacijai, darbingumui. Psichologo išvada apima tų charakteristikų įvertinimą, kurios susijusios su kliento darbingumu ir neįgalumu bei specialiaisiais poreikiais. Aprašomos tiek asmens silpnosios, tiek stipriosios galimybių sritys, sunkumų įveikos ištekliai. Atsakydamas į klausimą apie psichologinės intervencijos poreikį, psichologas vertina psichoterapijos prieinamumą, motyvaciją, rekomenduoja optimalią trukmę ir pagalbos formą.

1.3.5. Teismo ekspertizės tikslu psichologinis įvertinimas atliekamas atsakant į klausimus, ar asmens psichikos būklė galėjo turėti įtakos nusikalstamai veikai, sprendžiant vaiko globos, paveldėjimo ginčų, neteisėtų sutarčių, dalyvavimo bylos svarstyme ir panašius klausimus.

1.3.6. Vizitai į namus. Jei numato sveikatos priežiūros įstaigos vidaus taisyklės, tam tikrais atvejais psichologinis įvertinimas gali būti atliekamas kliento namuose. Psichologo vizitai į kliento namus gali būti numatyti esant nustatytiems visiškoms negalios, specialiųjų poreikių ar kitiems atvejams. Būklių ir ligų, kurioms esant numatomas psichologinis įvertinimas kliento namuose, sąrašas nurodomas įstaigos vidaus tvarkos taisyklėse. Ten aprašomos sąlygos, kurioms esant psichologas gali atsisakyti vykti į kliento namus. Planuodamas vizitą, psichologas turi išsiaiškinti konfidencialumo, fizinės aplinkos, kurioje numatomas įvertinimas, savo asmens saugumo galimybes, detaliai dokumentuoti visą su vizitu susijusią informaciją. Psichologas turi pasirūpinti, kad įvertinimo sesijos metu kliento namiškiai ar kiti vizitaujantys specialistai išeitų iš patalpos, kurioje vyks įvertinimas (išskyrus atvejus, kai namiškių dalyvavimas yra būtinas). Jei dėl sutrikusios kliento klausos tenka kalbėti labai garsiai, reikia pasirūpinti, kad pokalbis nebūtų girdimas

gretimose patalpose. Psichologas turi atsižvelgti į įvertinimo kliento namų sąlygomis teikiamą naudą (pvz., elgesio, santykių natūralioje aplinkoje stebėjimas) ir trūkumus (pvz., nepritaikyta įvertinimui aplinka), išvadoje paminėti įvertinimo atlikimo sąlygas, aprašyti fizinę ir socialinę aplinką. Kad įvertinimo uždaviniai būtų sėkmingai įvykdyti kliento namuose, psichologas turi turėti įvertinimo institucijoje patirties.

1.4. Vartojami terminai

Psichologinis įvertinimas (angl. *assessment*) – tai sprendimų priėmimo procesas, kurio metu, remiantis iš įvairių šaltinių gauta informacija (psichologiniais testais, interviu, stebėjimu, dokumentiniais šaltiniais ir kt.), siekiama gauti supratimą apie konkretaus žmogaus psichologinį funkcionavimą, kuris padėtų atsakyti į įvertinimui iškeltą klausimą (-us) ir pateikti problemos sprendimo rekomendacijas.

Psichologinis testavimas (angl. *testing*) yra siauresnė sąvoka negu psichologinis įvertinimas, apimanti psichometrinius testo aspektus (techninę informaciją apie testą), konkretaus testo administravimą, atsakymų užrašymą ir testo balais pagrįstas interpretacijas.

Įvertinimui naudojami psichologiniai metodai:

Testavimas – tai standartizuota procedūra, kai užduotys vienodai pateikiamos visiems tam tikro amžiaus tiriamiesiems, o tiriamojo rezultatas lyginamas su atitinkamos grupės rezultatu ar apibrėžtu elgesio bei veiklos kriterijumi.

Interviu – psichologinio įvertinimo metu vyksta tam tikros struktūros ir eigos pokalbis, kuriuo psichologas siekia surinkti specifinę informaciją pagal pasirinktas temas bei keliamus tikslus. Interviu gali būti standartizuotas, struktūruotas, pusiau struktūruotas, nestruktūruotas ir kt.

Stebėjimas – įvertinimo metodas, kuriuo tiesiogiai stebimas tiriamo asmens elgesys. Stebėjimas gali būti sisteminis, neformalus, naratyvinis ir kt.

Įvertinimui naudojami psichologiniai instrumentai:

Instrumentas – psichologinio įvertinimo metu naudojama informacijos gavimo technika.

Testas – užduočių ar klausimų, skirtų įvairioms žmogaus ypatybėms įvertinti, rinkinys, pateikiamas vienodomis (standartinėmis) sąlygomis, naudojant vienodą (standartinę) duomenų interpretacijos sistemą ir užtikrinant matavimo validumą ir patikimumą. Remiantis Tarptautiniu testų naudojimo reglamentu, testo sąvoka interpretuojama plačiąja prasme – apima ir klausimynus, elgesio skales, projekcines technikas.

Nestandardizuotas įvertinimo instrumentas – užduočių rinkinys, matavimo priemonė, technika ar kitokia procedūra, kuria tam tikru būdu įvertinamas ar atspindimas psichologinis funkcionavimas, tačiau netenkinami testams keliami reikalavimai.

Pirminiai psichologinio įvertinimo dokumentai – pirminiai testavimo rezultatai ir protokolai, su klientu susiję psichologo įrašai, pastabos, interpretacijos, kliento piešiniai ir kita kūrybinė veikla, interviu išrašai bei asmeninių kliento dokumentų ir kita psichologinio įvertinimo metu surinkta medžiaga.

Užsakovas – asmuo, jo atstovas ar institucija, besikreipiantys dėl psichologinio įvertinimo. Užsakovu gali būti gydytojas (pvz., psichiatras, bendrosios praktikos gydytojas), institucija (pvz., teismas), pats klientas ar jo atstovas (pvz., tėvai, kai kreipiasi dėl nepilnamečio asmens įvertinimo).

Klientas – medicinos psichologo teikiamų paslaugų gavėjas, asmuo, kuriam atliekamas įvertinimas. Šiame reglamente kliento sąvoka apima ir pacientą, tiriamąjį arba testuojamąjį.

Medicinos psichologas – psichologas, įgijęs psichologijos bakalauro ir klinikinio psichologo arba sveikatos psichologo magistro laipsnį arba atitinkantis kitus reikalavimus, nurodytus Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro įsakymo „Dėl numerio sveikatos specialisto spaudui suteikimo ir panaikinimo taisyklių patvirtinimo“ pakeitime (Vilnius, 2011 08 03 Nr. V-754).

2. SVEIKATOS PRIEŽIŪROS SISTEMOJE ATLIEKAMO PSICHOLOGINIO ĮVERTINIMO ETINĖS NUOSTATOS

2.1. Teisinė psichologo atsakomybė

Įvertinimas diagnostiniais tikslais šiek tiek skiriasi nuo kitų psichologo teikiamų paslaugų. Skirtingai nuo psichologinio konsultavimo ar psichoterapijos, į kuriuos klientai dažniausiai ateina patys, psichologinio įvertinimo patys kreipiasi labai retai. Sveikatos priežiūros įstaigose asmenys psichologiniam įvertinimui dažniausiai siunčiami trečiosios šalies: gydančio gydytojo, neurologo, psichiatro, gydytojų komisijos ir pan. Psichologinis įvertinimas dažnai yra pasitelkiamas sprendžiant sudėtingus klausimus, kurie gali turėti teisinių ir materialinių pasekmių asmeniui, visuomenei ar valstybei. Psichologinio įvertinimo rezultatai gali tapti teisinio ginčo objektu, o psichologui pareikšti kaltinimai aplaidumu, jei įvertinimas buvo atliktas nusižengiant psichologų etikos reikalavimams ir galiojantiems teisės aktams.

Teisiškai įrodyti aplaidų psichologinio įvertinimo instrumentų naudojimą yra nesudėtinga. Atsakingas psichologinis įvertinimas turi remtis tiksliomis technikomis ir metodologija. Psichologinis įvertinimas turi būti atliekamas moksliskai pagrįstais instrumentais, standartizuotais testais – laikantis standartinių procedūrų, nenukrypstant nuo administravimo taisyklių. Bet koks nukrypimas nuo standartizuotos įvertinimo procedūros, išskyrus išimtines aplinkybes, lems įrodymais nepagrįstą elgesio įvertinimą, kuris gali būti klaidinantis ir žalingas klientui. Taigi sveikatos priežiūros srityje dirbantys psichologai, kurie nesinaudoja standartizuotais instrumentais ar naudoja juos netinkamai, teisiškai

yra labai pažeidžiami. Teisinio ginčo objektu gali tapti ir informacijos konfidencialumas, teisė į informaciją ir kt.

Lietuvos įstatymai numato asmenims teisę skųstis suteiktų sveikatos priežiūros paslaugų kokybe ir reikalauti žalos atlyginimo, jei įrodoma, kad ji buvo padaryta (Lietuvos Respublikos psichikos sveikatos priežiūros įstatymas, 20 straipsnis, Lietuvos Respublikos pacientų teisių ir žalos sveikatai atlyginimo įstatymas, 13 straipsnis).

2.2. Pagrindiniai etiniai psichologinio įvertinimo principai

2.2.1. Aiškiai apibrėžtos atsakomybės ribos. Prieš pradėdamas psichologinį įvertinimą psichologas turi išsiaiškinti, kokios šalys yra suinteresuotos šiuo įvertinimu ir jo išvadomis:

- Ar klientas yra asmuo, kuriam atliekamas psichologinis įvertinimas, ar institucija, kuriai psichologas priklauso ar turi įsipareigojimų?
- Ar asmuo, kuriam atliekamas psichologinis įvertinimas, yra veiksnus suaugęs?
- Jei tai vaikas ar neveiksnus žmogus, kas siekia įvertinimo – tėvai, globėjai, valstybinės institucijos, kiti atsakingi asmenys? Ar jie turi teisę susipažinti su psichologinio įvertinimo rezultatais?

Prieš pradėdamas psichologinį įvertinimą, svarbu apsibrėžti, kokių lygiu psichologas yra atsakingas kiekvienai šaliai, kokias teises kiekviena šalis turės susipažįstant su psichologinio įvertinimo išvadomis ir duomenimis.

2.2.2. Pagarba žmogaus teisėms. Pagrindinės žmogaus teisės, kurias gali pažeisti psichologinis įvertinimas, yra šios:

- *Žmogaus teisė nedalyvauti psichologiniame įvertinime.* Asmuo, kuris nenori, kad jam būtų atliekamas psichologinis įvertinimas, remiantis etikos principais negali būti verčiamas to daryti. Šios taisyklės išimtys yra numatomos tik trimis atvejais: kai psichologinis įvertinimas yra paskirtas teismo; kai psichologinis įvertinimas yra būtina tam tikros organizacijos veiklos pobūdžio dalis, tai reglamentuota

organizacijos dokumentuose ir asmuo apie tai buvo informuotas iš anksto; kai psichologinio įvertinimo tikslas yra įvertinti asmens veiksnumą. Net ir tuo atveju, kai psichologinis įvertinimas paskirtas teismo, psichologas turi pripažinti ir gerbti kliento atsisakymą dalyvauti/būti vertinamam. Tokiu atveju psichologas turi klientui išaiškinti visas juridines atsisakymo pasekmes, šioje srityje atsakomybe dalindamasis su teismo atstovu, ir dokumentuoti tai institucijoje priimta tvarka. Formą, kuria vertinamas asmuo patvirtina savo sutikimą dalyvauti įvertinime, nustato institucijos vidaus tvarka. Kai psichologinio įvertinimo objektas yra asmens gebėjimas priimti sprendimus, dokumentuojamos visos šalių diskusijos, susijusios su asmens teise dalyvauti ar atsisakyti įvertinimo. Teisė atsisakyti sveikatos priežiūros paslaugų yra numatoma ir Lietuvos Respublikos įstatymuose.

- *Žmogaus teisė žinoti įvertinimo rezultatus ir interpretacijas bei kaip psichologinis įvertinimas gali paveikti jo gyvenimą.* Klientas turi žinoti taikyto įvertinimo instrumento trūkumus ir galimas paklaidas, ypač jeigu jos gali turėti neigiamų pasekmių. Lietuvos Respublikos įstatymai numato asmenims galimybę sužinoti ir specialisto kvalifikaciją teikti sveikatos priežiūros paslaugas (Lietuvos Respublikos pacientų teisių ir žalos sveikatai atlyginimo įstatymas, 5 straipsnis).
- *Žmogaus teisė žinoti, kas galės susipažinti su informacija.* Tiriamas asmuo turi žinoti, kas tiksliai galės susipažinti su informacija, gauta įvertinimo metu. Konfidencialumo ribos turi būti paaiškintos ir tais atvejais, kai duomenys saugomi elektroniniu formatu ar psichologinis įvertinimas atliekamas internetu. Konfidenciali informacija gali būti suteikiama kitiems asmenims tik turint rašytinį kliento sutikimą. Jame turi būti nurodytas tokios informacijos suteikimo pagrindas ir naudojimo tikslai, išskyrus atvejus, kai klientas medicinos dokumentuose yra pasirašytinai nurodęs, koks konkretus asmuo turi teisę gauti tokią informaciją, taip pat tokios informacijos teikimo sąlygas, mastą ir terminus. Klientas turi teisę nurodyti asmenis, kuriems konfidenciali informacija negali būti teikiama. Asmenims, tiesiogiai dalyvaujantiems gydant ar slaugant asmenį, atliekantiems jo/jos sveikatos

ekspertizę, be kliento sutikimo konfidenciali informacija gali būti suteikiama tais atvejais ir tiek, kiek tai būtina asmens interesams apsaugoti. Kai klientas laikomas negalinčiu protingai vertinti savo interesų ir nėra jo sutikimo, konfidenciali informacija gali būti suteikiama jo/jos atstovui, sutuoktiniui (partneriui), tėvams (įtėviams) ar pilnamečiams vaikams tiek, kiek tai būtina asmens interesams apsaugoti (Lietuvos Respublikos pacientų teisių ir žalos sveikatai atlyginimo įstatymas, 8 straipsnis).

2.2.3. Pagarba asmens privatumui. Kliento privatus gyvenimas yra neliečiamas. Informacija apie asmens gyvenimo faktus gali būti renkama tik su jo/jos sutikimu ir tik tuo atveju, jei tai yra būtina. Psichologinio įvertinimo tikslais dažnai reikia labai asmeninės informacijos. Etiškai išspręsti šią dilemą padeda informuotas kliento sutikimas dalyvauti psichologiniame įvertinime. Svarbu suteikti klientui informaciją, kas konkrečiai bus vertinama, kad asmuo jaustųsi saugus. Taip pat reikia informuoti, kur informacija bus naudojama, kad žmogus galėtų atsisakyti įvertinimo, jei su tuo nesutinka. Psichologas privalo paaiškinti psichologinio įvertinimo procedūrą, konfidencialumo ir privatumo klausimus, taip pat psichologinio įvertinimo principus, pasakyti, koku tikslu ir su kokiais klausimais klientas buvo siųstas įvertinimui, ir tai turėtų būti padaryta asmeniui suprantama kalba. Psichologas taip pat turėtų išsiaiškinti ir kliento tikslus bei juos aptarti su klientu, kad vėliau nekiltų nesusipratimų. **Principai, kuriais turėtų vadovautis psichologas, yra informacija, supratimas ir savanoriškumas**, t. y. reikia įsitikinti, kad žmonės, kurie bus vertinami, gavo visą informaciją, kuri gali paveikti jų apsisprendimą dalyvauti ar nedalyvauti psichologiniame įvertinime. Antrasis žingsnis yra įsitikinti, ar pateiktą informaciją klientas tikrai suprato, ar ji buvo pateikta tinkamai. Taip pat reikia įsitikinti, ar klientas sutinka, kad jam būtų atliktas psichologinis įvertinimas. Psichologas užtikrina, kad asmuo, siunčiamas įvertinimui, būtų informuotas apie numatomas taikyti procedūras ir tinkamai pasirengęs įvertinimo sesijai, o pateikiama įvertinimo metu medžiaga yra jam įprasta ir nesukels papildomo streso.

Psichologas atsižvelgia į tokius veiksnius kaip lytis, tautybė, amžius, negalia ar specialūs poreikiai, išsilavinimas ir gebėjimas

suprasti ir pasinaudoti įvertinimo rezultatais. Kai vertinami vaikai, protiškai neįgalūs ar neveiksnūs asmenys, ypač svarbu atsižvelgti į tai, kad psichologiniu įvertinimu būtų siekiama naudoti klientui. Jei duomenys gali būti panaudoti teisiniuose klausimuose (pvz., apribojant teises) arba bet kur kitur, kas gali turėti neigiamų padarinių ateityje, sutikimą psichologiniam įvertinimui turi duoti atsakingi asmenys – globėjai, tėvai ar institucijos. Toks sutikimas padeda gerbti žmogaus pažeidžiamumą ir padeda išlaikyti profesinę atsakomybę žmonėms, kurių gebėjimas patiems priimti sprendimus yra ribotas.

2.2.4. Tinkama psichologo kompetencija. Prieš sutikdamas atlikti įvertinimą, psichologas turi būti tikras, kad yra pakankamai kvalifikuotas tą užduotį atlikti. Psichologo kompetencijos reikalavimai išsamiai aptariami šio reglamento 3 skyriuje.

2.2.5. Suderinti psichologo ir kliento lūkesčiai. Psichologas negali leisti klientui tikėtis kitokios pagalbos nei tos, kurią jis gali suteikti. Būtent todėl labai svarbu prieš pradedant psichologinį įvertinimą išsiaiškinti, ar klausimas, į kurį turi atsakyti psichologinis įvertinimas, gali būti atsakytas numatomomis įvertinimo procedūromis. Tai ypač svarbu, kai psichologiniam įvertinimui siunčia ne psichologijos institucija, kai nežinomi psichologinio įvertinimo ribotumai ar keliama nereali lūkesčiai tam, ką galima sužinoti iš įvertinimo duomenų. Visuomenė dažnai pervertina psichologinio įvertinimo rezultatus, linkusi sieti perdėtus lūkesčius su įvertinimo išvadomis, todėl psichologas turėtų būti pasirengęs komentuoti psichologinio įvertinimo trūkumus ir nesiimti sprendimų, į kuriuos psichologinio įvertinimo metodais atsakyti neįmanoma arba galimos paklaidos yra labai didelės.

2.2.6. Etiškas psichologinio įvertinimo atlikimas. Daugelis psichologinio įvertinimo instrumentų yra sudaryti remiantis prielaida, kad klientas psichologinio įvertinimo atžvilgiu yra nusiteikęs pozityviai. Jei taip nėra, įvertinimo duomenys bus netinkami ir nepatikimi. Todėl psichologas privalo pasistengti sukurti bendradarbiavimo su klientu atmosferą, suteikti jam emocinio ir fizinio saugumo jausmą. Psichologas turi būti pasirengęs dėti

pastangų tinkamai įvertinimo atmosferai sukurti. Jei psichologinio įvertinimo metu kilo klausimų dėl kliento motyvacijos, sugebėjimo išlaikyti dėmesį ar įvertinimo aplinkos, psichologas turėtų imtis priemonių šioms problemoms išspręsti ir išvadoje aptarti, kaip susidariusios aplinkybės galėjo paveikti rezultatus.

2.2.7. Psichologinio įvertinimo duomenų tikslumo užtikrinimas. Psichologas yra atsakingas už surinktos medžiagos ir išvadų turinį bei tikslumą, net jei renkant duomenis dalyvavo kiti žmonės (pvz., testą klientui davė asistentė). Jei rezultatų kodavimui ir interpretavimui yra naudojamos kompiuterinės programos, psichologas turi patikrinti jų išvadas, nes yra atsakingas už jų tikslumą.

2.2.8. Etiškas psichologinio įvertinimo duomenų interpretavimas. Interpretuodamas psichologinio įvertinimo rezultatus psichologas turi remtis mokslu grįstomis interpretavimo taisyklėmis ir tinkamomis normomis. Jei normatyviniai duomenys nėra tinkami klientui, psichologas turi būti pasirengęs pakomentuoti interpretacijos trūkumus. Psichologas neturėtų daryti išvadų remdamasis pasenusiais ar kitai kultūrai pritaikytais normatyviniais duomenimis.

2.2.9. Etiškas išvadų formulavimas. Psichologinio įvertinimo instrumentai dažnai interpretuojami remiantis standartinėmis sąvokomis (pvz., neurotiškumo lygis). Neatsargiai išvadose vartojamos tokios sąvokos gali tapti tam tikromis socialinėmis žymėmis, galinčiomis daryti žalą asmens gyvenimui. Vengti tokių žymių yra ypač svarbu, kai psichologinis įvertinimas nukreiptas į psichikos sveikatos klausimus. Psichikos sutrikimų diagnozė dažnai yra susijusi su tam tikra neigiama nuostata ar stigma. Todėl terminai turėtų būti vartojami labai atsargiai, atsižvelgiant, kas tiksliai skaitys psichologinio įvertinimo išvadą. Jei išvados formuluojamos remiantis kompiuterinėmis programomis, svarbu įvertinti gautų duomenų ir asmeninės kliento patirties santykį. Kompiuterinė informacija neturėtų būti vienintelė, nes ji gali lemti nehumaniškas išvadas. Tokia informacija turėtų būti papildoma labiau individualizuotais, iš kitų šaltinių surinktais duomenimis.

2.2.10. Grijtamojo ryšio suteikimas. Psichologas privalo duoti paaiškinamąjį atgalinį ryšį klientui, nebent tam yra nustatyti apribojimai (pvz., teismo ekspertizėje arba kai gydantis gydytojas nusprendžia, kad informacijos suteikimas gali būti žalingas klientui). Įprastomis sąlygomis žmonėms turi būti suteikta galimybė susipažinti su psichologinio įvertinimo išvada, psichologas turi atsakyti ir paaiškinti kylančius klausimus. Teisė susipažinti su psichologinio įvertinimo išvadomis yra numatyta Lietuvos Respublikos pacientų teisių ir žalos sveikatai atlyginimo įstatyme. Psichologas atsakingas už išvados pateikimo formą ir rezultatų paaiškinimą. Psichologas pateikia klientui ar jį atstovaujančiam asmeniui informaciją apie įvertinimo rezultatus tokiu stiliumi ir forma, kuri klientui būtų aiškiai suprantama.

2.2.11. Psichologinio įvertinimo išvados keitimas. Kartais asmenys, kuriems buvo atliktas psichologinis įvertinimas, gali reikalauti, kad išvada būtų pakeista. Tai gali ir turi būti padaryta, jei išvadoje yra faktinių klaidų. Išvada taip pat gali būti keičiama, kai klientas reikalauja, kad išvadoje nebūtų tam tikros informacijos, kuri gali jam pakenkti. Galimybę keisti išvadą numato ir Lietuvos Respublikos įstatymai (LR Pacientų teisių ir žalos sveikatai atlyginimo įstatymas, 5 straipsnis). Tačiau informacijos, kurios nepateikimas iškreiptų psichologinio įvertinimo duomenis, nuslėpti negalima. Yra svarbu parodyti, kad kliento nuomonė gerbiama, suteikti progą išreikšti jausmus, susijusius su išvada, pripažinti psichologinio įvertinimo instrumentų ribotumus (kad išvadoje pateikta informacija neapima viso elgesio ir gali būti, kad gyvenime elgiamasi kitaip), tačiau jei psichologas yra tikras, kad jo padarytos išvados yra teisingos, jos neturi būti keičiamos.

2.2.12. Surinktų duomenų saugumas. Psichologas privalo užtikrinti surinktų psichologinio įvertinimo duomenų saugumą. Dokumentų saugojimo tvarka išsamiai aptariama šio reglamento 6 skyriuje.

2.2.13. Psichologinio įvertinimo instrumentų saugumas. Psichologas turi saugoti ir nepažeisti psichologinio įvertinimo instrumentų sudarytojų ir leidėjų autorių teisių. Psichologinio įvertinimo instrumentai (pvz., testai) yra autoriniai produktai, kurie

neturėtų būti platinami ar viešinami be juos sukūrusių žmonių ar institucijų žinios. Psichologas taip pat turėtų vengti publikacijų ar viešų pasisakymų apie psichologinio įvertinimo instrumentus ir jų veikimą, kurie mažintų jų validumą ir patikimumą. Tai sudarytų sąlygas klientams pasirengti psichologiniam įvertinimui ir iškraipyti duomenis, tyrimas prarastų savo informatyvumą. Psichologinio įvertinimo instrumentų viešinimas ne tik mažina jų vertę, bet ir formuoja tam tikrą klientų išankstinį nusistatymą jų atžvilgiu. Neprofesionalus psichologinio įvertinimo instrumentų naudojimas gali skatinti nusivylimą jais, nuvertinti psichologo profesiją.

3. MEDICINOS PSICHOLOGO KOMPETENCIJOS ATLIEKANT PSICHOLOGINĮ ĮVERTINIMĄ

3.1. Kompetencija yra suprantama kaip gebėjimas atlikti tam tikras funkcijas ir apima žinias, supratimą bei įgūdžius. Kompetencijos siejasi ne tik su proceso, kurio metu psichologai teikia įvertinimo paslaugas klientams, aspektais, bet ir bendraisiais psichologo veiklos principais, kurie įpareigoja psichologą dirbti vadovaujantis psichologo etika, moksliniais principais ir realia patirtimi, nusistatyti aukštus asmeninius kompetencijos standartus ir jų laikytis, žinoti savo kompetencijos galimybes ir dirbti pagal jas, taip pat neatsilikti nuo svarbių pokyčių ir pažangos, domėtis įstatymų leidybos ir politikos pokyčiais, galinčiais turėti įtakos paslaugos kokybei.

3.2. Sveikatos priežiūros įstaigose psichologinį įvertinimą atliekantys medicinos psichologai, naudojančys standartizuotus instrumentus (testus), interviu procedūras ir kitus įvertinimo metodus (stebėjimą, informaciją iš kitų šaltinių), remiasi geros praktikos principais, tvirtai laikosi Lietuvos psichologų sąjungos patvirtintų nuostatų ir reglamentų, kurie aprašo testų ir kitų psichologinio įvertinimo metodų naudojimo tvarką, ir **prisiima atsakomybę už kompetencijų atitiktį įvertinimo tikslams bei tinkamą konkrečių testų ir kitų įvertinimo metodų parinkimą ir naudojimą.**

3.3. Europinis psichologų sertifikatas (EuroPsy), įtvirtinantis vieningą akademinį ir profesinį psichologų rengimo standartą Europoje, aprašo dvi pagrindines kompetencijų grupes: unikalios psichologo profesijai kompetencijos, susijusios su profesinės

praktikos psichologiniu turiniu (*pirminės kompetencijos*), t. y. tikslo konkretinimas, įvertinimas, komunikavimas ir kt., bei kompetencijos, leidžiančios praktikams teikti paslaugas efektyviai (*bendrosios kompetencijos*), kurios būtinos ne tik psichologams, bet ir kitoms profesijoms bei paslaugų teikėjams, t. y. tęstinio profesinio tobulėjimo, profesinių santykių, tyrimų ir plėtros, savianalizės ir kt. Šiame dokumente įvardytos pirminės ir bendrosios kompetencijos bei standartai remiasi Europinio psichologų sertifikato ir Tarptautinės testų komisijos (TTK) aprašytais reikalavimais.

3.4. Psichologas, atlikdamas psichologinį įvertinimą, remiasi pirminėmis kompetencijomis ir privalo gebėti:

- sukonkretinti ir apsibrėžti numatomos teikti įvertinimo paslaugos tikslus, kai informacija renkama tinkamai parinktais metodais ir atsižvelgiant į kliento poreikius. Taip pat sukonkretinti kriterijus, kuriais vėliau bus įvertinama, kiek nusibrėžti tikslai buvo pasiekti;
- įvertinti individo, grupės, situacijos charakteristikas tinkamai parinktais metodais (interviu, testais ir stebėjimu) ir atsižvelgiant į teikiamos paslaugos pobūdį;
- pateikti klientams įvertinimo rezultatus ir kitą informaciją klientų poreikius ir lūkesčius atitinkančiomis priemonėmis: žodžiu, naudojant garsines ir (ar) vaizdines priemones ir raštu (psichologinio įvertinimo išvada).

3.5. Psichologo kompetencija apima profesinių ir etinių įvertinimo praktikos standartų žinojimą ir laikymąsi. Kompetentingas psichologas, atlikdamas psichologinį įvertinimą:

- Prisiima atsakomybę už etišką psichologinio įvertinimo instrumentų bei procedūrų naudojimą:
 - veikia profesionaliai ir etiškai;
 - užtikrina, kad turi pakankamai kompetencijos naudoti įvertinimo metodus ir procedūras;
 - imasi atsakomybės už įvertinimo metodų naudojimą ir siūlo tik tas paslaugas ir naudoja tik tuos instrumentus, kuriems pakanka kvalifikacijos;
 - užtikrina saugų įvertinimo priemonių ir testų medžiagos

- laikymą;
- garantuoja įvertinimo rezultatų konfidencialumą.
- Užsiima tinkama psichologinio įvertinimo praktika:
 - nustato galimą konkretaus metodo ar procedūros naudą atliekant įvertinimą;
 - pasirenka techniškai parengtus ir įvertinimo situaciją atitinkančius instrumentus bei procedūras;
 - užtikrina, kad įvertinimas būtų atliekamas nešališkai;
 - tinkamai analizuoja ir interpretuoja įvertinimo rezultatus;
 - aiškiai ir tiksliai pateikia įvertinimo rezultatus tiems, kurie turi teisę juos žinoti;
 - peržiūri ir įvertina įvertinimo procedūros naudojimo tinkamumą.
- Tinkamai administruoja įvertinimo instrumentus ir atlieka kitas įvertinimo procedūras:
 - iš anksto pasirengia būsimam įvertinimo procesui ir atlieka būtinas tam procedūras (susipažinimas su klientu ir jo problema, informuoto sutikimo pasirašymas, testo medžiagos paruošimas, vienodų testavimo sąlygų užtikrinimas visiems klientams ir pan.);
 - laikosi tinkamos testo ar kito metodo administravimo procedūros;
 - laikosi standartinių rezultatų skaičiavimo procedūrų, kai tokios procedūros egzistuoja ir privalo būti taikomos.

3.6. Atliekantis įvertinimą medicinos psichologas:

- Gali pagrįsti, kad jo žinios, įgūdžiai ir mokėjimai atitinka kompetencijų standartus.
- Garantuoja, kad yra įgijęs būtiną mokymą ir turi pakankamai **bendrų ir specifinių žinių** bei įgūdžių dirbti su testu ar kitu standartizuotu įvertinimo instrumentu, kurį jis naudoja:
 - bendrosios žinios ir gebėjimai apima adekvatų supratimą apie esminius testų sudarymo ir taikymo įvairiose srityse principus, apie psichometriką bei matavimą ir supratimą, kokią informaciją teikia testo psichometriniai charakteristikų (validumo, patikimumo, normos)

reikšmės. Šios žinios ir supratimas leidžia įvertinti naudojamo instrumento kokybę ir atitiktį įvertinimo tikslams;

- specifinės žinios ir gebėjimai, susiję su konkretaus instrumento taikymu tam tikrame įvertinimo kontekste ir situacijose.
- žinios ir gebėjimai, kuriuos privalo turėti įvertinimą atliekantis psichologas, turi būti įtvirtinami prižiūrimos profesinės praktikos ar mokymų metu.
- Siekia ugdyti ir tobulinti savo kompetencijas.

3.7. Remiantis užsienio šalių gerąja praktika, rekomenduojama, kad psichologai, dirbantys klinikinio įvertinimo srityje, 200 valandų per penkerius metus skirtų tęstiniam profesiniam tobulėjimui, kurio tikslas – tobulinti ne tik psichologinio konsultavimo ir psichoterapijos, bet ir psichologinio įvertinimo žinias. Šios srities žinių, įgūdžių ir gebėjimų tobulinimas turėtų sudaryti laiko dalį, atitinkamai proporcingą psichologo atliekamai veiklai įvertinimo srityje. Profesinio tobulėjimo veiklos turi būti pagrindžiamos atitinkamais dokumentais – pažymėjimais, sertifikatais ir kitais įrodymais. Profesinio tobulėjimo veiklų pavyzdžiai:

- dalyvavimas akredituotuose kursuose ir (ar) seminaruose, skirtuose tęstiniam profesiniam tobulėjimui;
- dalyvavimas supervizijų ir (ar) intervizių aptarimuose;
- dalyvavimas profesinėse ir (ar) mokslinėse konferencijose;
- publikacijų apie tyrimus ir (ar) profesines problemas skelbimas ir (ar) redagavimas (kartu su bendraautoriais ar atskirai);
- pranešimai, seminarai, mokymai specialistams;
- psichologinių knygų ir žurnalų leidyba ir kita.

3.8. Siekdama užtikrinti gerą psichologinio įvertinimo praktiką ir nepadaryti žalos klientui dėl nekokybiško psichologinio įvertinimo, sveikatos priežiūros įstaiga turi užtikrinti teikiamos psichologinio įvertinimo paslaugos kokybę, sudarydama sąlygas medicinos psichologui nuolat kelti kvalifikaciją ir tobulinti savo kompetencijas.

4. PSICHOLOGINIO ĮVERTINIMO PROCEDŪRA

4.1. Psichologinis įvertinimas yra procesas, kurį sudaro tam tikros procedūros, atliekamos siekiant atsakyti į kreipimosi metu suformuotą klausimą.

4.2. Psichologinio įvertinimo trukmė gali įvairuoti nuo 2 iki 16 val., priklausomai nuo įvertinimo užduoties, kliento amžiaus, naudojamų instrumentų ir kitų veiksnių. Ji apima kontakto su klientu užmezgimą, duomenų rinkimą psichologinio įvertinimo metodais, rezultatų analizę, interpretavimą, išvados formulavimą ir grįžtamojo ryšio pateikimą. Išimtiniais atvejais, esant sunkioms būsenoms ar atliekant ekspertinius įvertinimus, psichologiniam įvertinimui atlikti gali būti skiriama daugiau nei 16 val.

4.3. Remiantis psichologinio įvertinimo samprata, išskiriami trys etapai: pradinis, tyrimo ir baigiamasis.

4.4. Pradinis etapas.

4.4.1. *Kreipimasis* – tai žodinis ar rašytinis prašymas atlikti psichologinį įvertinimą. Kreiptis dėl psichologinio įvertinimo gali pats asmuo, ar institucija / kiti specialistai – psichiatrai, neurologai, šeimos, kiti gydytojai, taip pat švietimo, socialinės apsaugos, teisėsaugos ir kitų institucijų atstovai. Psichologas, žinodamas psichologinio įvertinimo galimybes ir ribas, yra atsakingas už gaunamo užsakymo aiškumą.

4.4.2. *Kreipimosi tikslinimas su specialistu/institucija.*

Specialistas/institucija kreipiasi į psichologą, suformuluodami klausimus, kurie gali būti labai bendri ir neapibrėžti, nes remiasi besikreipiančiojo patirtimi ir poreikiais. Psichologas tikslina formuluojamus klausimus ir problemą, siekdamas suprasti kitų specialistų profesinius poreikius ir keliamas prielaidas.

4.4.3. *Pirminis interviu su asmeniu.*

Kai įvertinimą užsako pats klientas, daug dėmesio skiriama pradiniam pokalbiui, siekiant suprasti kliento problemą ir išsiaiškinti galimas įvertinimo prielaidas ir konkrečius tikslus. Surenkama kokybinė informacija apie kliento poreikius, sunkumus ir jų kilmę. Pirminio interviu metu kuriamas ryšys su klientu, tiesiogiai bendraujant identifikuojamos problemos. Pirminis interviu gali būti neformalus, pusiau struktūruotas, jo metu gali būti naudojami trumpi problemų identifikavimo, formalizuotos atrankos klausimynai. Pirminis interviu baigiamas išsiaiškinus ir su klientu aptarus jo poreikius.

4.4.4. *Problemų ir įvertinimo tikslo formulavimas*

psichologiniais terminais. Užsakius įvertinimą, psichologas aiškinasi problemą ir ją performuluoja įvardydamas psichologinio įvertinimo objektą, t.y. formuoja konkretų ir adekvatų psichologinio įvertinimo klausimą ir tikslus: išskiria galimas problemų prielaidas ir vertinimo parametrus. Konkretūs įvertinimo tikslai priklauso nuo įstaigos, kurioje psichologas dirba, ir nuo kitų specialistų, su kuriais jis dirba.

4.4.5. *Psichologinio įvertinimo tikslai gali būti:*

būsenų ir procesų įvertinimas; stabilų asmenybės savybių įvertinimas; sutrikimo kilmės prielaidų įvertinimas; psichinės savijautos prognozės įvertinimas; pagalbos veiksmingumo įvertinimas; asmens išteklių įvertinimas ir profilaktikos priemonių numatymas; asmenybės pokyčių proceso įvertinimas; kiti psichologinio įvertinimo tikslai.

4.4.6. *Ankstesnių psichologinio įvertinimo rezultatų, reikiamų*

dokumentų analizė. Jeigu klientui jau buvo atliktas psichologinis, medicininis, pedagoginis įvertinimas, pravartu susipažinti su jo rezultatais. Susipažįstama su kliento ir kitų įstaigų ar tarnybų pateikiama informacija.

4.4.7. Atliekant vaikų ir paauglių psichologinį įvertinimą, itin svarbu susipažinti su atitinkamų įstaigų dokumentais: mokyklos ir (ar) vaikų globos namų pateikiama charakteristika, Psichologinės pedagoginės tarnybos parengta išvada ir pan.

4.4.8. *Psichologinio įvertinimo procedūros atranka.* Surinkus pirminę informaciją apie kliento poreikius ir identifikavus sunkumus, keliamos hipotezės, kurios patvirtinamos ar paneigiamos kliento įvertinimu. Parenkamos įvertinimo strategijos, numatomi įvertinimo metodai ir instrumentai. Planuojant įvertinimą vadovaujamasi visybiškumo principu ir integraciniu požiūriu, kai derinamos įvairios metodologinės strategijos, kiekybinis ir kokybinis tyrimai, įtraukiami skirtingi informacijos šaltiniai. Psichologinio įvertinimo planas yra individualus ir atsižvelgiama į kliento poreikius, anksčiau atliktus tyrimus, įvertinimo tikslus, tinkamus įvertinimo instrumentus ir tyrėjo kompetenciją taikyti reikiamą instrumentą.

4.4.9. Planuojant vaikų ir paauglių psichologinį įvertinimą, svarbu:

- įvertinti ne tik pastovias vaiko/paauglio savybes, bet ir aplinkos (šeimos, mokyklos, bendraamžių ir kt.) įtaką;
- įvertinti problemos dabartinį pasireiškimą ir jos atsiradimą („raidos trajektorijas“), galimas gretutines problemas bei jas palaikančius veiksnius, ankstesnių intervencijų poveikį;
- apimti kuo įvairesnius informacijos šaltinius (vaiką/paauglį, tėvus/globėjus, mokytojus, bendraamžius, kitus specialistus ir kt.);
- atsižvelgti į vaiko raidą: vaiko amžiaus ir lyties įtaką elgesiui, pažintiniams, emociniams procesams, rinktis tinkamas amžiui psichologinio įvertinimo priemonės.

4.4.10. *Kreipimosi tikslinimas.* Su klientu ar specialistu tikslinamas kreipimosi metu pateiktas užsakymas, atsižvelgiant į psichologo turimas žinias ir kompetenciją, numatomus įvertinimo instrumentus, socialinę sistemą, nuo kurios priklauso psichologinio įvertinimo svarbos supratimas ir psichologiniam įvertinimui keliami lūkesčiai. Aptariami numatomų psichologinio įvertinimo

instrumentų ribotumai, gautų rezultatų panaudojimo galimybės (ne visada kliento, tyrėjo ir užsakovo interesai sutampa, pavyzdžiui, kliento ir užsakovo interesai gali iš esmės skirtis atliekant teisminę ekspertizę), konfidencialumo ribos, finansiniai psichologinio įvertinimo aspektai. Įvertinimas pradedamas tik užmezgus kontaktą su klientu ir gavus informuotą sutikimą.

4.4.11. *Informuotas sutikimas* – tai kliento leidimas atlikti psichologinį įvertinimą. Informuotas sutikimas reiškia, kad klientas informuojamas apie: psichologinių paslaugų tikslą ir esmę; abipusę atsakomybę; konfidencialumą ir jo ribas; galimą naudą ir pavojus; galimas alternatyvas; dvigubus vaidmenis; galimas pasekmes, jei klientas nuspręš nieko nedaryti; kur ir kaip informacija bus saugoma; galimybę atsisakyti dalyvauti psichologiniame įvertinime ir kaip tai padaryti.

4.4.12. Atliekant vaiko/paauglio psichologinį įvertinimą, informuotas sutikimas gaunamas iš tėvų ir iš paties vaiko/paauglio. Tėvams reikėtų aiškiai ir suprantamai paaiškinti testavimo procedūrą, aptarti konfidencialumo ribas, gautų rezultatų panaudojimą, paskatinti tėvus užduoti klausimų. Nepriklausomai nuo vaiko/paauglio amžiaus, psichologas turi jam tinkamai paaiškinti visas įvertinimo procedūras.

4.4.13. *Pradinio etapo trukmė.* Vidutinis individualių susitikimų skaičius yra 1–2 kartai, trukmė – nuo 0,5 iki 3 val. Tam tikrais atvejais būtina susitikti pokalbiui su artimaisiais ar skirti daugiau laiko kontaktui su klientu užmegzti; ypač tai svarbu atliekant vaikų/paauglių įvertinimą.

4.5. Tyrimas (duomenų rinkimas ir analizė).

4.5.1. *Pasirengimas tyrimui* – tai aplinkos paruošimas ir psichologo pasirengimas tyrimui. Psichologas privalo užtikrinti tinkamą įvertinimo atmosferą – tylią, privačią, be trikdžių aplinką. Tinkamai suplanuoti įvertinimui skirtą laiką, numatyti tyrimo trukmę, galimas pertraukėles. Numatyti specifinius kliento poreikius, kurie gali turėti įtakos įvertinimo atlikimui (pvz., pažintinių funkcijų pakitimai per parą dėl vartojamų vaistų ar tinkamo dydžio kėdės ir

stalo parinkimas darbui su vaikais). Iš anksto paruošiama įvertinimo instrumentų stimulinė medžiaga ir protokolai. (Daugiau apie psichologinio įvertinimo aplinką žr. 5 skyriuje.)

4.5.2. Nuo pat psichologinio įvertinimo pradžios iki pabaigos psichologas turi rūpintis kontakto su klientu užmezgimu ir palaikymu. Kontaktas (darbinis santykis) apima tokias sąveikas tarp tyrėjo ir vertinamo asmens (kliento), kurios užtikrina konfidencialumą ir skatina bendradarbiavimą atliekant įvertinimą. Svarbiausia tyrėjo nuostata, padedanti kurti darbinį santykį, yra nuoširdus noras suprasti kliento problemas ir padėti jas išspręsti.

4.5.3. Atliekant vaiko/paauglio psichologinį įvertinimą, kontaktas yra esminis įvertinimo komponentas. Kontakto su vaiku/paaugliu užmezgimui turėtų būti skiriama daugiau laiko nei atliekant suaugusio asmens įvertinimą. Vaiko/paauglio psichologiniame įvertinime dalyvauja daugiau nei vienas asmuo (vaikas/paauglys, tėvai, mokytojai ir kt.), psichologas turi sugebėti paskatinti įvairių įvertinimo proceso dalyvių bendradarbiavimą ir motyvaciją.

4.5.4. Duomenų rinkimas. Informacija renkama naudojant keletą informacijos šaltinių kiekvienai vertinamai sričiai. Remiamasi paties kliento, jo artimųjų ar kitų specialistų pateikta informacija, elgesio stebėjimu, naudojamų instrumentų vertinimo duomenimis, dokumentų analize ir kitais prieinamais informacijos šaltiniais. Informacijai rinkti naudojami skirtingi įvertinimo instrumentai, laikantis instrumento administravimo nurodymų. Stebimas kliento elgesys testavimo, interviu metu. Stebint renkama ir protokole fiksuojama informacija apie gebėjimus atlikti pateiktas užduotis, reakcijas į įvertinimo situaciją, testavimo procedūrą, psichologinį įvertinimą atliekantį specialistą, bendravimo ypatumus, nuostatas, kalbą ir pan. Gaunama informacija protokoluojama taip detaliai, kad būtų galima atkurti įvertinimo eigą. Protokolai turi visiškai pagrįsti daromą išvadą, todėl psichologui privalu išsaugoti rašytines pastabas.

4.5.5. Duomenų analizė, interpretavimas ir integravimas. Psichologinio įvertinimo metu iš skirtingų šaltinių gaunami duomenys apibendrinami, nes išvados daromos atsižvelgus į visus

duomenis. Naudojant psichometrinius instrumentus, rezultatai analizuojami pagal testo vadove nurodytus reikalavimus, pirminius balus paverčiant standartiniais įverčiais. Kokybiniai rezultatai apdorojami pagal kokybinio tyrimo principus, išskiriant apibendrintas kategorijas ar tam tikrus požymius. Apskaičiuoti balai ar išskirti požymiai siejami su keltomis įvertinimo prielaidomis arba atveriamos naujos prielaidos. Siekiant užtikrinti įvertinimo patikimumą, tikrinamos alternatyvios prielaidos, atsižvelgiama į asmens gynybiškumą ir galimą apgaudinėjimą.

4.5.6. Integruodamas psichologinio įvertinimo duomenis, psichologas turi įvertinti ir interpretuoti gautus prieštarigus duomenis, kuriuos gali lemti situaciniai veiksniai, naudojami įvertinimo instrumentai, kliento amžius, problema ir kt.

4.5.7. Pradinės išvados rengimas. Išvados gali pagrįsti išankstines ar atverti naujas prielaidas. Pradinė išvada rengiama apibendrinus ir integravus visus įvertinimo metu gautus duomenis. Rezultatai pateikiami taip, kad būtų naudingi ne tik specialistui ar institucijai, kuri kreipėsi, bet ir klientui. Išvadoje atsakoma į psichologiniam įvertinimui iškeltus klausimus, atspindint ir kliento silpnybes, ir stiprybes. Vengiama ženklinti klientą neigiamomis socialinėmis žymėmis ir jį nuvertinti, rezultatai, kur įmanoma, pateikiami ne kaip apribojimai, o kaip galimybės. Taip pat vengiama per didelio apibendrinimo, techninės terminijos, žargono. Formuluojamos pradinės rekomendacijos klientui.

4.5.8. Tyrimo etapo trukmė. Tyrimas gali būti vienkartinis ir tęstinis. Vidutinis individualių susitikimų skaičius – 2 kartai, trukmė – nuo 1 val. iki 6 val. Tiriant vaikus rekomenduojami trumpesni ir dažnesni susitikimai, atsižvelgiant į vaiko gebėjimą išlaikyti dėmesį, darbo įgūdžius ir pan. Vieno kliento tyrimo rezultatų skaičiavimas, analizė ir apibendrinimas trunka iki 4 val. – nelygu įvertinimo užduotis ir naudojami instrumentai.

4.6. Baigiamasis etapas. Psichologinio įvertinimo rezultatų pateikimas klientui ir grįžtamojo ryšio organizavimas.

4.6.1. Baigus psichologinio įvertinimo procedūras, klientas

supažindinamas su įvertinimo rezultatais. Šia informacija siekiama informuoti klientą apie rezultatus, padėti jam susidaryti tolesnius planus. Psichologinio įvertinimo rezultatai pateikiami klientui suprantama kalba, o atskirų įvertinimo instrumentų duomenys – atsižvelgiant į kliento išsilavinimą, darbinę patirtį ir kitą informaciją. Kliento nuomonė svarbi ir į ją atsižvelgiama formuluojant galutines išvadas.

4.6.2. Pateikdamas vaiko/paauglio psichologinio įvertinimo rezultatus, psichologas turi lanksčiai grįžtamąjį ryšį pritaikyti prie tėvų poreikių. Tėvams ir vaikui turi būti sudaromos galimybės užduoti klausimus. Pateikdamas rezultatus vaikui/paaugliui, psichologas turi nuspręsti, kokią informaciją pateikti atsižvelgiant į vaiko/paauglio raidos lygį; ypač reikia apgalvoti neigiamos informacijos pateikimą.

4.6.3. *Kontakto su klientu užbaigimas.* Klientui padėkojama už dalyvavimą ir pastangas, aptariamas galimas tolesnis bendradarbiavimas, pateikiama informacija apie numatomų paslaugų prieinamumą.

4.6.4. Galutinės išvados formulavimas (*išvados struktūra*). Rašant galutinę psichologinio įvertinimo išvadą, nurodoma kliento socialinė demografinė informacija (amžius, lytis, tautybė ir kt.), išvados rašymo data, informacija apie psichologinį įvertinimą atlikusį psichologą, kas siuntė, psichologinio įvertinimo klausimai, įvertinimo procedūros, stebėjimo duomenys, klinikinio interviu duomenys, naudotų instrumentų rezultatai, atsakymai į psichologinio įvertinimo klausimus apibendrinant ir interpretuojant visus duomenis, apibendrinimas ir rekomendacijos.

4.6.5. *Išvadų pateikimas siuntusiam specialistui.* Išvada pateikiama taip, kad būtų suprantama tam specialistui.

4.6.6. *Baigiamojo etapo trukmė.* Individualių susitikimų skaičius – iki 2 kartų, grįžtamojo ryšio pateikimo ir galutinės išvados formulavimo trukmė – iki 3 val.

4.7. Įvertinimo procesas baigiasi, kai psichologas užbaigia savo profesinį santykį su klientu ir kitais specialistais dėl įvertinimo užduoties.

5. MINIMALŪS PSICHOLOGINIO ĮVERTINIMO APLINKOS IR MATERIALIŲJŲ IŠTEKLIŲ REIKALAVIMAI

5.1. Psichologinio įvertinimo sąlygų ir priemonių reikšmė psichologinio įvertinimo rezultatams. Psichologinio įvertinimo sąlygos gali turėti lemiamos įtakos rezultatų validumui, todėl psichologas turi siekti užtikrinti tinkamas psichologinio įvertinimo sąlygas. Netinkamomis sąlygomis ar naudojant netinkamas priemones atlikto psichologinio įvertinimo rezultatai gali būti netikslūs, išvados klaidinančios, todėl pakenkti klientui, kas gali sukelti teisinių padarinių, taip pat sumenkinti psichologo profesijos ir psichologinio įvertinimo įvaizdį.

5.2. Psichologinio įvertinimo patalpa. Psichologinio įvertinimo patalpoje turi būti gera garso izoliacija, neturi būti dirgiklių, kurie lengvai patrauktų dėmesį (pašalinių garsų, judėjimo), geras apšvietimas ir tinkamos darbo vietos tiek psichologui, tiek klientui. Psichologinį įvertinimą geriausia atlikti jaukiame kabinete, kuriame yra darbui tinkamas stalas ir patogė kėdė. Psichologo kabinetas turi būti profesionali erdvė, neperkrauta asmeninių daiktų. Reikia pasistengti, kad psichologinio įvertinimo metu iki minimumo būtų sumažinta tikimybė nutraukti įvertinimo procedūrą: išjungti telefonai, pakabinta lentelė su užrašu „Netrukdyti“. Jei psichologinio įvertinimo sąlygas yra sunku užtikrinti (pvz., įvertinimą reikia atlikti ligoninės palatoje), tuomet psichologas privalo padaryti viską, kad jos kuo labiau priartėtų prie reikalaujamų, o psichologinio įvertinimo išvadoje privalu aptarti galimą įvertinimo sąlygų poveikį rezultatams.

5.3. Psichologinio įvertinimo priemonės ir procedūros.

Jei psichologas duomenų interpretacijai nori pasinaudoti standartizuotomis testų normomis, jis privalo atlikti įvertinimą standartinėmis to testo sąlygomis. Standartinės sąlygos reiškia, kad psichologas privalo:

- naudoti tiksliai standartines testo instrukcijas, pateiktas testo vadove;
- naudoti specifines standartines originalias testavimo priemones ir blankus;
- laikytis nurodytų laiko limitų ir įverčių skaičiavimo taisyklių, nurodytų testo vadove;
- remdamasis testu daryti tik standartines išvadas;
- jei įvertinimo sąlygos atliekant testą nukrypo nuo standarto, jas registruoti, kad ir kokios nereikšmingos jos atrodytų, ir į jas atsižvelgti interpretuodamas psichologinio įvertinimo rezultatus.

5.4. Psichologinio įvertinimo procedūros sklandumas ir tikslumas. Psichologas turi būti pasirengęs visus reikalingus psichologinio įvertinimo instrumentų blankus, gerai žinoti testų instrukcijas ir procedūras, kad perėjimas nuo vieno testo prie kito būtų sklandus. Psichologui privalu gerai žinoti visas psichologinio įvertinimo procedūras, kad jos beveik siektų automatizmo lygį. Gebėjimas standartiškai tiksliai ir tinkamai atlikti vieną ar kitą testą nėra nekintamas. Net ir labai patyrusiems psichologams rekomenduojama periodiškai persiskaityti testų vadovus ir instrukcijas, kad įsitikintų, jog nepradėjo išradinėti savo taisyklių.

5.5. Stebėtojo buvimas. Pašalinio asmens buvimas psichologinio įvertinimo metu sunkina rezultatų interpretavimą, nes keblu nustatyti, kokią įtaką tai galėjo turėti. Stebėtojas psichologinio įvertinimo rezultatus gali paveikti tiek neigiamai (pvz., blaško dėmesį), tiek teigiamai (pvz., dėl socialinio priimtinumo fenomeno klientas gali stengtis labiau nei įprastai). Daugelis standartinių testų turi būti atliekami be stebėtojų, jei ketinama jų rezultatus vėliau interpretuoti remiantis standartinėmis normomis. Panašių problemų sukelia ir psichologinio įvertinimo metu naudojamos įrašymo priemonės.

6. PSICHOLOGINIO ĮVERTINIMO DOKUMENTŲ SAUGOJIMO TVARKA

6.1. Pirminės psichologinio įvertinimo medžiagos saugojimo trukmė. Psichologo praktinė veikla Lietuvoje kol kas tebėra menkai reglamentuota. Dėl šios priežasties kasdienėje psichologo praktikoje dažnai tenka susidurti su situacijomis, kai psichologo atsakomybė ir jos ribos nėra pakankamai aiškos ir apibrėžtos. Viena tokių problemų – psichologinio įvertinimo protokolų bei kitos pirminės psichologinio įvertinimo medžiagos saugojimo tvarka ir trukmė.

Sprendžiant šią dilemą rekomenduojama vadovautis Psichologo etikos kodeksu, Lietuvos Respublikos teisės aktais ir institucijų, kuriose atliekamas asmens psichologinis įvertinimas, vidaus tvarkos taisyklėmis, atsižvelgiant į tai, kokio tipo paslaugos (stacionarinės, ambulatorinės ar kitos) teikiamos sveikatos priežiūros įstaigoje. Tvarkydamas, archyvuodamas ir sprendamas dėl atskirų pirminio psichologinio įvertinimo dokumentų saugojimo trukmės ir sąlygų, psichologas taip pat turėtų atsižvelgti į konkrečių dokumentų paskirtį.

- **Dokumentai, skirti dalytis su kitais specialistais.** Tai dokumentai, su kuriais gali susipažinti kiti tam pačiam asmeniui gydymo ar kitas paslaugas teikiantys specialistai, kad būtų užtikrintos kokybiškos paslaugos klientui (psichologo parengtos psichologinio įvertinimo išvados, apibendrinta informacija gauta naudojant testus ir kitus psichologinio įvertinimo instrumentus). Šią psichologinio įvertinimo medžiagą, kol nepatvirtinta kita tvarka, reikėtų sieti su atitinkamais sveikatos statistikos apskaitos dokumentais ir patvirtintais jų saugojimo terminais (Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 1999-11-29 įsakymas Nr. 515 „Dėl sveikatos priežiūros įstaigų veiklos apskaitos ir atskaitomybės tvarkos“).

- Stacionarines paslaugas teikiančioje įstaigoje dalijimuisi su kitais specialistais skirta medžiaga priklauso pagrindinei medicininei dokumentacijai ir turi būti saugoma kartu su gydymo stacionare ligos istorija arba dienos stacionaro ligonio kortele. Šių dokumentų saugojimo trukmė – 25 metai.
 - Ambulatorines paslaugas teikiančioje įstaigoje ši medžiaga turėtų būti saugoma asmens sveikatos istorijoje. Šio dokumento saugojimo trukmė, nustojus ligoniui lankytis ambulatorinėje įstaigoje, yra 15 metų. Pirminiai vaikų psichologinio įvertinimo dokumentai saugomi kartu su vaiko sveikatos raidos istorija 25 metus, moksleivių, atitinkamai, su moksleivio sveikatos raidos istorija, kurios saugojimo trukmė 5 metai.
- **Psichologo darbo užrašai, kurie nėra skirti dalytis su kitais specialistais.** Tai kita svarbi medžiaga (popieriuje ar elektroninėse laikmenose laikomi psichologo užrašai, audiovizualinė medžiaga ir pan.), kuri buvo surinkta atliekant psichologinį įvertinimą. Šie dokumentai turi būti saugomi įstaigoje, specialiai tam skirtoje ir pašaliniam asmeniui neprieinamoje vietoje. Jų saugojimas turėtų būti organizuojamas taip, kad geriausiai atitiktų kliento ir institucijos, kurioje psichologas dirba, poreikius.
 - **Psichologinio įvertinimo medžiaga** (psichologinio įvertinimo protokolai, pirminiai standartizuoto įvertinimo duomenys) turi būti laikomi griežtai ribojamo prieinamumo patalpose specialiai tam skirtuose užklijuotuose vokuose. Šių dokumentų saugojimo trukmė ir tvarka, jei testo apsaugos ir naudojimo sąlygos kitaip nenumato, yra tokia pati kaip ir kitų kitos griežtos apsaugos medicininių dokumentų.

6.1.1. Psichologas atsako už asmens konfidencialumo ir psichologinio įvertinimo medžiagos saugumo užtikrinimą – pradedant pasirengimo psichologiniam įvertinimui etapu ir baigiant psichologinio įvertinimo dokumentų (testavimo rezultatų, protokolų, interpretacijos aprašų, su asmeniu susijusių psichologo pastabų ir kt. dokumentų) neprieinamumo pašaliniam asmeniui užtikrinimu po

psichologinio įvertinimo iki numatyto jų apsaugos termino pabaigos.

6.1.2. Psichologas turi pasirūpinti, kad įstaigoje, kurioje jis dirba, būtų sudarytos reikiamos sąlygos asmens duomenų konfidencialumui užtikrinti ir saugoti. Jei institucijoje tam tinkamų sąlygų nėra, psichologas turėtų tai aptarti su įstaigos vadovybe ir inicijuoti reikiamų sprendimų priėmimą.

6.1.3. Visais atvejais, kai psichologas nusprendžia, kad psichologinio įvertinimo medžiagos saugumas užtikrinamas nepakankamai, jis turėtų informuoti institucijos vadovybę apie savo profesinę pareigą laikytis psichologo etikos principų ir dokumentų konfidencialumo užtikrinimui iškilusią grėsmę.

6.1.4. Psichologas yra atsakingas už tai, kad psichologinio įvertinimo metu surinkta informacija ir medžiaga nebūtų atskleista kitiems asmenims be rašytinio asmens sutikimo ar įstatyme numatytą išimtį pagrindžiančio dokumento.

6.1.5. Atsižvelgiant į kliento teisių apsaugos ir interesų prioriteto principus, pirminė psichologinio įvertinimo medžiaga negali būti prieinama kitiems, tiesiogiai su jo/jos gydymu nesusijusiems sveikatos priežiūros įstaigos darbuotojams. Pagalbos ir gydymo tikslais psichologas gali supažindinti kitus asmens gydyme dalyvaujančius specialistus (pvz., psichoterapeutus, psichiatrus) su pirminiais psichologinio įvertinimo dokumentais, vadovaudamasis įstaigos vidaus tvarkos taisyklėmis ir nepažeisdamas paciento teisių apsaugos ir interesų prioriteto principo.

6.1.6. Psichologas yra atsakingas už etišką psichologinio įvertinimo išvadų pateikimą ir įrašymą į asmens sveikatos istoriją. Už šio dokumento saugojimo tvarką psichologas neatsako.

6.2. Įstaigos atsakomybė. Įstaiga, kurioje buvo atliekamas psichologinis įvertinimas, yra atsakinga už psichologiniam įvertinimui atlikti reikalingų sąlygų sudarymą bei pirminės psichologinio įvertinimo medžiagos saugojimo sąlygų užtikrinimą. Kaip ir kur turėtų būti laikoma ši medžiaga, reglamentuoja institucijos vidaus tvarkos taisyklės.

SUSIJĘ DOKUMENTAI IR ŠALTINIAI

ĮSTATYMAI

Lietuvos Respublikos psichikos sveikatos priežiūros įstatymas. 1995 m. birželio 6 d. Nr. I-924, Vilnius.

Lietuvos Respublikos pacientų teisių ir žalos sveikatai atlyginimo įstatymas. 1996 m. spalio 3 d. Nr. I-1562, Vilnius.

ĮSAKYMAI

Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 1999-03-09 įsakymas Nr. 110 „Dėl pirminės ambulatorinės psichikos sveikatos priežiūros paslaugų bazinės kainos, jų teikimo bei apmokėjimo tvarkos ir psichikos sveikatos centro pavyzdinių įstatų bei specialistų veiklos“.

Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 1999-05-27 įsakymas Nr. V-256 „Dėl pirminio, antrinio ir tretinio lygių psichiatrijos ir psichoterapijos paslaugų teikimo suaugusiesiems reikalavimų bei bazinių kainų tvirtinimo“.

Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 1999-11-29 įsakymas Nr. 515 „Dėl sveikatos priežiūros įstaigų veiklos apskaitos ir atskaitomybės tvarkos“.

Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2000-12-14 įsakymas Nr. 730 „Dėl vaikų ir paauglių psichiatrijos ir psichoterapijos paslaugų organizavimo principų, aprašymo ir teikimo reikalavimų“.

Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2003-08-18 įsakymas Nr. V-499 „Dėl teismo psichiatrijos, teismo psichologijos ekspertizių darymo Valstybinėje teismo psichiatrijos tarnyboje prie Sveikatos apsaugos ministerijos nuostatų patvirtinimo“.

Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2005-12-05 įsakymas Nr. V-943 „Dėl Pirminės ambulatorinės asmens sveikatos priežiūros paslaugų organizavimo ir apmokėjimo tvarkos aprašo bei pirminės ambulatorinės asmens sveikatos priežiūros paslaugų ir bazinių kainų sąrašo tvirtinimo“.

Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2011 08 03 įsakymas Nr. V-754 „Dėl Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2003 m. sausio 6 d. įsakymo Nr. V-1 „Dėl numerio sveikatos specialisto spaudui suteikimo ir panaikinimo taisyklių patvirtinimo“ pakeitimo“.

Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro, Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro ir Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2012 m. balandžio 6 d. įsakymas Nr. V-304/A1-189/V-614 „Dėl Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro, Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro ir Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2005 m. kovo 23 d. įsakymo Nr. V-188/A1-84/ISAK-487 „Dėl neįgalumo lygio nustatymo kriterijų ir tvarkos aprašo patvirtinimo“ pakeitimo“.

REGLAMENTAI IR KODEKSAI

LPS Etikos kodeksas. Parengė prof. A. Gučas, doc. E. Rimkutė, doc. D. Gailienė Etikos kodeksas patvirtintas LPS suvažiavime 1996 m. lapkričio 23 d.

LPS Standartizuotų psichologinio įvertinimo metodikų reglamentas. Parengė doc. E. Rimkutė, dr. G. Gintilienė, dr. R. Martinėnienė. Reglamentas patvirtintas 1997 m. gegužės 13 d. LPS Valdybos posėdyje.

Psichologinio įvertinimo metodikų taikymo institucijose, vykdančiose profesinio orientavimo veiklą, standartas. Parengė R. Bubnienė, G. Gintilienė, S. Girdzijauskienė, V. Gudauskienė, D. Nasvytienė, B. Pociūtė, R. Povilaitis, 2008 m.

Tarptautinis testų naudojimo reglamentas. 2000 m. variantas. Tarptautinė testų komisija, 1999. Vertimas į lietuvių kalbą. Lietuvos psichologų asociacija. Vilnius, 2003.

Code of Good Practice for Psychological Testing. British Psychological Society: Steering Committee for Test Standards, 2007.

European Test User Standards for test use in Work and Organizational settings Version 1.92 Prepared by the European Federation of Psychologists' Associations and the European Association of Work and Organizational Psychologists, 2005.

Generic Professional Practice Guidelines. The British Psychological Society, 2008.

Report of the Task Force on Test User Qualifications Practice and Science Directorates American Psychological Association Approved by the APA Council of Representatives, August, 2000.

The Use of Psychological Tests in Health Care Research. The British Psychological Society, 2011.

NAUDOTI DOKUMENTAI

1. Lietuvos Respublikos pacientų teisių ir žalos sveikatai atlyginimo įstatymas. 1996 m. spalio 3 d. Nr. I-1562, Vilnius.
2. Lietuvos Respublikos psichikos sveikatos priežiūros įstatymas. 1995 m. birželio 6 d. Nr. I-924, Vilnius.
3. LPS Standartizuotų psichologinio įvertinimo metodikų reglamentas. Parengė doc. E. Rimkutė, dr. G. Gintilienė, dr. R. Martinėnienė. Reglamentas patvirtintas 1997 m. gegužės 13 d. LPS Valdybos posėdyje.
4. LPS Etikos kodeksas. Parengė: prof. A. Gučas, doc. E. Rimkutė, doc. D. Gailienė Etikos kodeksas patvirtintas LPS suvažiavime 1996 m. lapkričio 23 d.
5. LPS Rekomendacijos klinikiniam psichologams dėl klinikinio įvertinimo būdų. Parengė P. Skruibis, V. Kalpokienė, R. Povilaitis. Konsultavo prof. G. Gudaitė. 2010 m. Internetinė prieiga: <www.psichologusajunga.lt>.
6. Psichologinio įvertinimo metodikų taikymo institucijose, vykdančiose profesinio orientavimo veiklą, standartas. Parengė R. Bubnienė, G. Gintilienė, S. Girdzijauskienė, V. Gudauskienė, D. Nasvytienė, B. Pociūtė, R. Povilaitis, 2008 m.

-
7. Tarptautinis testų naudojimo reglamentas. 2000 m. variantas. Tarptautinė testų komisija, 1999. Vertimas į lietuvių kalbą. Lietuvos psichologų asociacija. Vilnius, 2003.
 8. National Practitioner Data Bank. 2011. NPDB Reports on Individuals. Internetinė prieiga: <<http://www.npdb-hipdb.hrsa.gov/resources/reports/NPDBSummaryReport.pdf>>.
 9. National Practitioner Data Bank. 2006 Annual Report. U.S. Department of Health and Human Services Health Resources and Services Administration Bureau of Health Professions, Division of Practitioner Data Banks. Internetinė prieiga: <<http://www.npdb-hipdb.hrsa.gov/annualrpt.html>>.

Gražina Gintilienė, Neringa Grigutytė, Vaida Kalpokienė, Aistė Pranckevičienė, Loreta Zajančauskaitė-Staskevičienė, Nida Žemaitienė
**Psichologinio įvertinimo organizavimo sveikatos priežiūros sistemoje
reglamentas/ Vilnius: Lietuvos psichologų sąjunga, 2014. – 38 p.**

ISBN 978-609-95608-0-9

Psichologinio įvertinimo organizavimo
sveikatos priežiūros sistemoje
reglamentas

Maketavo *Andrius Orechovas*

Tiražas 200 egz., 2,4 sp. l.

Išleido Lietuvos psichologų sąjunga
A. Goštauto g. 8-215, Vilnius
www.psichologusajunga.lt

Spausdino GREEN PRINTS spaustuvė
A. Juozapavičiaus pr. 7N, Kaunas
www.greenprints.lt

ISBN 978-609-95608-0-9

9 786099 560816